

نگرشی نشانه‌شناسانه به عناصر محور تاریخی خیابان سپه قزوین و خوانش هویت مکانی آن از منظر پدیدارشناسی*

نوشین سخاوت‌دوست^۱ - فریبا البرزی^۲

۱. کارشناسی ارشد معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.
۲. استادیار گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران (نویسنده مسئول).

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۸/۱۸ تاریخ اصلاحات: ۹۶/۱۱/۱۳ تاریخ پذیرش نهایی: ۹۷/۰۲/۳۱ تاریخ انتشار: ۹۹/۰۳/۳۱

چکیده

نشانه‌های شهری از جمله عناصر کالبدی شاخص در فضای شهری محسوب می‌شوند که به سبب حضور در خاطرات جمعی و فردی شهروندان نقش مؤثری در هویت مکانی ایفا می‌کنند. بدین ترتیب فرآیند خوانش نشانه‌ها و بررسی لایه‌های مختلف معنایی آن‌ها می‌توانند به عنوان ابزاری ارزشمند جهت سنجش هویت شهری به حساب آیند. با توجه به گستره وسیع مؤلفه‌های بررسی هویت شهری، این پژوهش سعی بر آن دارد تا از خلال خوانش نشانه‌های شهری و به تبع آن احساس هویت به فضا از رویکرد پدیدارشناسی و نشانه‌شناسی نسبت به عناصر محور تاریخی خیابان سپه قزوین استفاده نماید. خیابان سپه به عنوان نخستین خیابان طراحی شده ایران از عصر صفوی تاکنون، دارای ساختار کالبدی و مفهومی نظام‌یافته‌ای است که مطالعه آن را به عنوان یکی از ارکان معرفی هویت شهر به موضوعی درخور تامل تبدیل می‌کند. در این راستا فرض بر آن است که ارتباط میان نشانه‌های مهم و تاریخی خیابان سپه از منظر نشانه‌شناسی دارای نقشی تأثیرگذار در خوانش هویت مکانی خیابان در ادراک ذهنی و عینی شهروندان از منظر پدیدارشناسانه است. بر این اساس هدف پژوهش حاضر، شناخت ماهیت نشانه‌های شهری خیابان سپه در رابطه با هویت آن به روش توصیفی-تحلیلی و پیمایشی است. بدین ترتیب ابتدا به روش توصیفی-تحلیلی، ویژگی‌های نشانه‌های هویت‌ساز فضای شهری مشخص و سپس روش پیمایشی با کاربرد مؤلفه‌های انتخابی به روش پدیدارشناسی در قالب پرسش‌نامه، مصاحبه با شهروندان و مشاهده در مورد مطالعاتی، به روش کدگذاری و تحلیل‌های انجام شده با نرم‌افزار SPSS 20 به آزمون گذاشته می‌شوند. نتیجه پژوهش حاضر بیانگر آن است که میان مؤلفه‌های مشترک پدیدارشناسی هویت و نشانه‌های محور خیابان از منظر نشانه‌شناسی ارتباط معناداری وجود دارد. بدین ترتیب که ارتباط غنی نشانه‌ها با یکدیگر، ویژگی‌های کالبدی، کارکردی و معنایی آن‌ها و تعامل دو سویه با شهروندان در فرآیند ادراک خیابان و ثبات و پایداری در ذهنیت شهروندان، دارای ارتباطی مستقیم با هویت و ماندگاری خیابان در خاطره جمعی و فردی مردم می‌باشد.

واژگان کلیدی: نشانه‌شناسی، نشانه شهری، پدیدارشناسی، هویت مکانی، محور تاریخی خیابان سپه قزوین.

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول تحت عنوان «طراحی پردیس فرهنگ و هنر و معماری ایرانی با رویکرد پدیدارشناسی و با توجه به دیدگاه نشانه‌شناسی» است که به راهنمایی نویسنده دوم در دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین ارائه شده است.

** E_mail: faalborzi@yahoo.com

۱. مقدمه

نشانه‌های شهری^۱ از اجزای هویت‌ساز فضای شهری محسوب می‌شوند که در تعامل و درک شهروندان از فضا، نقش مؤثری ایفا می‌کنند. پژوهش حاضر در نظر دارد تا با نگرش نشانه‌شناسانه^۲ به بررسی ابعاد اجتماعی، فرهنگی و کالبدی نشانه‌های موجود در محور خیابان سپه قزوین بپردازد تا بدین ترتیب رابطه میان ویژگی‌های نشانه‌های محور تاریخی خیابان سپه را با فرآیند ادراک غنی، تصورات و ماندگاری ذهنی خیابان نزد شهروندان و به تبع آن هویت‌مندی آن مورد بررسی قرار دهد. در خصوص اهمیت ادراک و تصورات ذهنی شهروندان در ماندگاری و هویت فضای شهری، نگرش پدیدارشناسانه^۳ با در نظر داشتن تأثیر زمینه‌های^۴ فرهنگی و اجتماعی و نیز رابطه تکاملی در انتخاب مؤلفه‌های خود با نگرش نشانه‌شناسانه، در خوانش هویت مکان استفاده شده است. بدین ترتیب ابتدا به روش توصیفی-تحلیلی معیارهای نشانه‌های شهری از منظر نشانه‌شناسی گردآوری شده و سپس با مؤلفه‌های هویت‌ساز مکان از منظر پدیدارشناسی مطابقت صورت می‌گیرد تا از طریق تنظیم پرسش‌نامه و مصاحبه با شهروندان، نتایج در نمونه‌ای در خور تامل، با توجه به متن و زمینه قرارگیری خود در فضای شهری به آزمون گذاشته شوند.

۲. پیشینه پژوهش

در پژوهش حاضر منابع موجود در کاربرد دو حوزه پدیدارشناسی و نشانه‌شناسی در عرصه معماری و در رابطه با مفهوم مکان مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در زمینه منابع موجود در استفاده از روش نشانه‌شناسی در معماری می‌توان به کتاب هال با مطرح کردن موضوعی از فضا در رابطه با نشانه‌شناسی در مورد استفاده از فضاهای شخصی و عمومی و تأکید بر عملکرد ارتباطی فضا با تکیه مستقیم بر رفتار مخاطبان تحت تأثیر فرهنگ گروه‌های مختلف انسانی (Hall, 1990) و مفهوم فضا و زمان به‌عنوان ابزار انتقال پیام متأثر از ساختارهای فرهنگی استفاده‌کنندگان (Hall, 1959)؛ کتاب چندلر در رابطه با مباحث کلیدی نشانه‌شناسی و تجزیه و تحلیل موضوعات فرهنگی توسط نشانه‌شناسی و گستردگی این رویکرد در حوزه‌های مختلف هنری و معماری (Chandler, 2017)؛ کتاب انکلر در مورد ارتباط عناصر و روابط معماری با نشانه‌شناسی، ارتباط هویت و موقعیت فضایی، بیان ویژگی‌های فضایی با تکیه بر پارادایم‌های نشانه‌شناسی و زبان‌شناسی در ویژگی‌های هندسی و مورفولوژی فضا (Ankerl & Ankerl, 2013)؛ مقاله اکو در راستای اهمیت جنبه‌های مفهومی در عملکرد فضای معماری و در نتیجه آن ارتباط با مخاطب به واسطه عملکرد، کدهای معنایی و نحوی در کنار عملکرد ساختمان در رابطه با نوع فضا و معنای آن و معانی ضمنی و صریح در طبقه‌بندی فضایی محیط (Eco Cited in Leach, 2005)؛

مقالاتی در رابطه با استفاده از رویکرد نشانه‌شناسی فضایی در بررسی تأثیر استفاده‌کنندگان فضا بر موضوع هویت فضایی و تحلیل و درک نشانه‌های مفهومی فضا با در نظر داشتن زمینه و عوامل وابسته به آن (Gaines, 2006)؛ شناسایی ویژگی‌های زبان معماری به‌عنوان هنر نمادین از منظر نشانه‌شناسی و توجه به بستر فرهنگی و تاریخی ضمن ارزش نمادین و زیبایی‌شناختی آن (Lazutina, Pupysheva, Shcherbinin, Baksheev, & Patrakova, 2016)؛ استفاده از تئوری نشانه‌شناسی گرماس^۵ در تحلیل فضا در راستای انطباق فرم ظاهری با محتوا جهت خوانش معنادار از فضای معماری (Juodinytė-Kuznetsova, 2011)؛ خوانش صریح و تفسیر معانی پنهان نشانه‌ها در حوزه معماری در توجه به رمزگان‌های فرهنگی، اجتماعی، تاریخی با روش نشانه‌شناسی (Botwina & Botwina, 2012)؛ توانایی انتقال معنا از طریق فضا سازی با توجه به تجزیه و تحلیل ادراک آدمی در خوانش نشانه‌شناسانه (Gawlikowska, 2013)؛ بررسی هویت و تعلق مکانی به مکان‌های شاخص بین‌المللی با در نظر داشتن مفاهیم نشانه‌شناسانه در راستای توجه به انتقال معانی، مفاهیم جامعه‌شناختی و نمادین (Mueller & Schade, 2012) و استفاده از رویکرد نشانه‌شناسی لایه‌ای در بررسی فرم شهر، کارکرد، معنا و هویت آن (Daneshpour, Rezaza, 2013)؛ اشاره کرد. در زمینه پدیدارشناسی معماری و ارتباط آن با موضوع هویت مکان نیز می‌توان به کتاب «مکان و پدیدارشناسی» در رابطه با مسئله مکان و مفاهیم مرتبط با آن از منظر پدیدارشناسی و تمایل انسان به فضاهای تاریخی و ماندگار در حافظه ذهنی (Donohoe, 2017)؛ کتاب «تعلق مکانی» درباره احساس هویت به مکان براساس تعلق افراد، حافظه و شرایط فرهنگی و اجتماعی (Manzo & Devine-Wright, 2014)؛ کتاب «نقش هویت مکان در ادراک محیط‌های ساخته شده» با محوریت موضوع هویت مکانی و ارتباط آن با هویت فرد و عوامل مؤثر بر ادراک محیط و تجربه پدیدارشناسانه از آن توسط کاربران فضا (Casakin & Berardo, 2012)؛ مقالاتی در رابطه با اهمیت مکان و هویت آن با رویکرد پدیدارشناسی و بررسی نحوه شکل‌گیری هویت مکانی و عوامل مؤثر در آن (Taban, Pourjafar, 2012)؛ و ارتباط میان هویت و مکان با رویکرد پدیدارشناسی در بافت‌های تاریخی (Pourjafar, Pourmand, Zabihi, Hashemi Demneh, & Taban, 2011) اشاره کرد. پیشینه بیان شده در ظاهر و به صورت کلی، منحصر به ارتباط نشانه‌شناسی و پدیدارشناسی با معماری می‌باشد که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم و در بطن خود همواره به موضوع هویت مکانی پرداخته است. موضوع پدیدارشناسی و نشانه‌شناسی هویت مکان با این که در اجزا و عناصر مختلف مکان، به لحاظ کالبدی، عملکردی و مفهومی مورد مذاقه قرار گرفته، به صورتی منسجم در

شهروندان در بررسی پدیدارشناسانه، در مبانی نظری تحقیق به موضوع نشانه‌شناسی و کاربرد آن در حوزه معماری، ویژگی نشانه‌های شهری و هویت مکانی از منظر پدیدارشناسی پرداخته شده‌است.

۳-۱- نشانه‌شناسی و کاربرد آن در حوزه معماری

نشانه‌شناسی دانش مطالعه پدیده‌ها از طریق بررسی مجموعه عوامل مؤثر بر ظهور و تاویل نشانه‌ها و علائم است (Pourjafar & Montazerolhojjah, 2010, p. 17). که علائم را به شکل کلمات، تصاویر، صداها، حرکات و اشیا مورد مطالعه قرار می‌دهد (Chandler, 2007a, p. 2). نشانه‌شناسی یکی از روش‌های کارآمدی است که با بررسی معانی در پدیده‌ها یا به تعبیر رولان بارت^۶ با «فرآیند معنی‌دار شدن» سر و کار دارد (Strinati, 2001, p. 153). در جدول ۱ مهم‌ترین تعاریف از مفهوم نشانه گردآوری شده‌است.

بررسی اجزای خاص فضای شهری (نشانه‌های شهری) و در استفاده هم‌راستای نشانه‌شناسی و پدیدارشناسی در سنجش هویت مکان مورد بررسی واقع نشده‌است. لذا پژوهش حاضر در نظر دارد تا با در پیش‌گرفتن نگرش نشانه‌شناسانه در بررسی نشانه‌های محدوده مورد بررسی هویت و ماندگاری این خیابان تاریخی را در همجواری با نشانه‌های متعدد آن با توجه به ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و تاریخی و خوانش ذهنیت مخاطبان در رویکرد پدیدارشناسانه مورد بررسی قرار دهد تا بدین ترتیب اهمیت نقش نشانه‌ها در هویت‌مندی فضایی را در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی، ذهنی و رفتاری شهروندان جست‌وجو کند.

۳. ادبیات پژوهش

با توجه به موضوع پژوهش در خصوص شناخت ماهیت نشانه‌های شهری از منظر نشانه‌شناسی در ارتباط با هویت

جدول ۱: معنای نشانه از منظر نشانه‌شناسی

نظریه پرداز	تعریف نشانه	ویژگی شاخص
سوسور ^۷	سوسور مفهوم نشانه را «به اشکالی از ارتباطات اجتماعی نظیر آیین‌ها، مراسم، آداب معاشرت و غیره گسترش می‌دهد» (Giro, 2001, p. 16). نشانه موضوعی «فیزیکی» و در عین حال «معنادار» است (Chandler, 2007b, p. 21). سوپه محسوس آن دال است که با ادراک حسی انسان دریافت می‌شود و سوپه پنهان مدلول نام دارد. معنایی که مخاطب در ذهن خود می‌آفریند و مفهومی که ساخته می‌شود (Ahmadi, 1992, p. 33). ارزش نشانه ناشی از رابطه آن با نشانه‌های دیگر است. هیچ معنا و مفهومی بدون توسل به نظام نشانه‌ای و بروز متنی و مادی بیرونی آن‌ها ممکن نیست (Mohammadi, 2011, p. 157).	- ارتباطات اجتماعی نظیر آیین‌ها، مراسم - موضوعی فیزیکی و معنادار - دال (محسوس) - مدلول (پنهان) و ذهنی - ارزش نشانه‌ها در ارتباط با یکدیگر - ایجاد معنا در گرو نظام نشانه‌ای و بروز متنی و مادی
پیرس ^۸	نشانه مفهومی همگانی است. هر چیزی که به هر شکل به چیزی دیگر دلالت کند (Ahmadi, 1992, p. 34).	- مفهومی همگانی
اکو ^۹	نشانه تمام آن چیزهایی است که بر پایه قراردادی اجتماعی، چیزی را به جای چیز دیگر معرفی می‌کند (Ahmadi, 1992, p. 32). در نگاهی هستی‌شناسانه به ماهیت نشانه‌ها می‌توان اظهار داشت که موجودیت نشانه در گرو زمان و تحت تأثیر انسان و وجود او استنباط می‌شود (Eco, 1986, p. 16).	- قراردادی اجتماعی - معرفی چیزی به جای چیز دیگر - استنباط موجودیت نشانه در گرو زمان و متاثر از انسان و وجود او
فوکو	نشانه اشیا را قادر می‌سازد متمایز شوند و هویت ویژه خویش را حفظ کنند (Foucault cited in Kachooyan, 2003, p. 114).	- ارتباط با حفظ هویت - امکان تمایز
ترنر ^{۱۰}	نشانه بودن مستلزم آن است که یک شکل فیزیکی وجود داشته باشد و به چیزی جز خود اشاره کند (Hall, McRobbie, Bennett, Turner, Fowler, & Parry, 2011, p. 104).	- یک شکل فیزیکی - اشاره به غیر خود
سجودی	نشانه‌ها به مفاهیم دلالت دارند (Sojoodi, 2008, p. 21).	- دلالت نشانه‌ها به مفاهیم

عوامل معنادهنده و هویت‌بخش را عیان می‌سازد. در واقع توانایی انتقال معنا از طریق فضا سازی از جمله مواردی است که سبب به رسمیت شناختن ارتباط نشانه‌شناسی و معماری شده است (Gawlikowska, 2013, p. 50).

روش نشانه‌شناسی به‌کار رفته در این پژوهش در قالب روشی تحلیلی است که با اولویت قرار دادن زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی و محوریت قائل شدن به خوانش پیش‌فرض‌های ذهنی مخاطب در مواجهه با ابژه معماری،

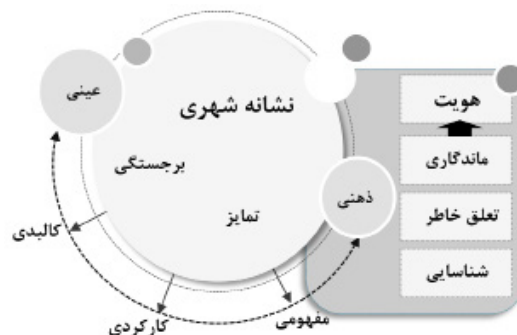
قسمت‌های مختلف آن‌ها می‌گردند (Pourjafar & Mon- tazerolhojjah, 2010, p. 5). نشانه‌ها نقاط «ارجاع دادنی هستند که غالب مردم نقش نشانه‌ای‌شان را از بیرون تجربه می‌کنند» (Bentley, Alcock, Murrain, McGlynn, & Smith, 2014, p. 121). از ویژگی‌های مشخص نشانه‌ها بی‌نظیر بودن آن‌ها است. عاملی که منحصر به فرد باشد و در ذهن خاطره‌ای بگذارد. بدین ترتیب اگر نشانه‌ها فرمی واضح داشته باشند، اگر با زمینه خود متضاد باشند و اگر محل آن‌ها بر اطراف خود غالب و مسلط باشد شناخت و تصور معنایی بر آن‌ها به آسانی میسر می‌شود (Lynch, 2010, p. 144). همچنین نشانه‌های شهری می‌توانند دارای جنبه‌های نمادین و ملی باشند که بر اساس تجربیات و اندوخته‌های فرهنگی و ریشه‌دار جامعه ایجاد شده‌اند (Pourjafar, 2009, p. 83) و می‌توانند پدیده‌های اجتماعی به حساب آیند (Lynch, 2005, p. 178). در نتیجه می‌توان رابطه میان انسان و نشانه را دو طرفه دانست، زیرا کنش و خواست انسانی معنا را به نشانه مرتبط می‌سازد و نشانه را به یک عنصر تجربه‌شده تبدیل می‌نماید و به واسطه معنایش به ارزش‌ها و مفاهیم انسان خط می‌دهد. به همین خاطر هویت نشانه معطوف به هویت شخص است و در اثر تجربه مستقیم محیط رشد می‌یابد. بنابراین بازتابی از وجوه اجتماعی و فرهنگی است (Pourjafar & Mon- tazerolhojjah, 2010, p. 50). در شکل ۱ می‌توان نشانه شهری را عنصری دارای برجستگی و تمایز در طیفی از موضوعات کالبدی تا مفهومی و در پیوند با خاطرات شهروندان به فضای شهری تلقی کرد. عاملی که می‌تواند در راستای توجه به زمینه‌های فکری و فرهنگی شهروندان ایجادکننده غنای حسی و ماندگاری فضای شهری شود.

فهم معنا از هر عنصر و نشانه‌ای زمانی رخ می‌دهد که انسان به تحلیل زمینه شکل‌گیری موضوع می‌پردازد و به فراخور موضوع با ادراکات و احساسات خود با آن مواجه می‌شود. نقش دستیابی به مفهومی اصیل و معنای پدیده‌ها در نشانه‌شناسی بسیار واجد اهمیت است. بدین ترتیب می‌توان گفت نشانه‌شناسی معماری در نتیجه عمل معماری پدید نیامده و تأثیرش پیش‌تر، به‌ویژه در خصوص طلب معنا قابل تعمق بوده است (Norberg-Schulz, 2004, p. 101). در نهایت می‌توان چنین اذعان داشت که رویکرد نشانه‌شناسی معماری بینشی به آثار معماری به‌عنوان اثر هنری ارائه می‌دهد که می‌توان ملاحظات عملکردی، زیبایی‌شناختی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی را در آن صادق دانست (Juodinytė-Kuznetsova, 2011, pp. 1270-1271).

۳-۲- نشانه شهری و ویژگی‌های آن

با توجه به هدف پژوهش در راستای ارتباط میان نشانه‌های محور تاریخی خیابان سپه و هویت آن، ویژگی‌های نشانه‌های شهری و ارتباط آن با شهروندان توضیح داده می‌شود. در ادبیات شهری، نشانه شهری مفهومی است که به‌طور اساسی به طرق مختلفی مورد استفاده قرار گرفته است. برخی از نویسندگان در بیانی کلی از واژه نشانه شهری به‌عنوان نقطه مرجع برای تصمیم‌گیری در فضا استفاده کرده‌اند (Pourjafar & Montazerol- hojjah, 2010, p. 32). زیرا نشانه‌ها اغلب به‌دلیل کالبد قابل مشاهده و ممتاز و نیز اهمیت اجتماعی و فرهنگی خود در ذهن نقش بسته و به خاطر می‌آیند (Apple- yard Cited in Golledge, 1999, p. 17) و به‌عنوان نقاط کلیدی موجب به یاد ماندن و قابل تشخیص بودن شهرها و

شکل ۱: ویژگی نشانه شهری

است. پدیدارشناسی رویکردی است که پیچیدگی این تجربه را تصدیق می‌کند و هدف آن روشن کردن ابعاد این تجربه است (Relph, 2010). در عرصه معماری نیز یکی از مهم‌ترین دستاوردهای فلسفه پدیدارشناسی، مفاهیمی مربوط به مکان است که مکان را فضایی دارای خصوصیات معین دانسته است، به‌گونه‌ای که تجلی‌گاه حضور انسان باشد (Alborzi & Parvineyan, 2019, p. 6). پدیدارشناسی می‌تواند با استفاده از آگاهی فرد، به ذات

۳-۳- هویت مکان از منظر پدیدارشناسی

هویت مکان به معنی تصویر ذهنی، تولید تجارب، تفسیر هدفمند از آنچه هست و آنچه باید باشد، تفکرات، خاطرات و احساسات بی‌واسطه است (Aminzadeh cit- ed in Daneshpajouh & Modiri, 2014, p. 200). با توجه به این که مکان یک پدیده مربوط به تجربه روزمره می‌باشد، بر کلیه مفاهیم و برداشت‌های آکادمیک مقدم

طریق پیوند میان تجارب گذشته و حال فرد یا تجارب اشخاص دیگر به فرد ایجاد می‌شود (Merleau-Ponty, 2012, p. 21)، می‌تواند در خوانش هویت مکانی مؤثر واقع شود. در جدول ۲ برخی مؤلفه‌های هویت‌ساز فضای شهری بیان شده‌اند.

موضوع یا (ابژه) برگشته و به فرد در بازگرداندن موضوعات عینی به ذهنی کمک کند (Bachelard, 1994, p. XIX). لذا در مقاله حاضر نگرستن به ابعاد مختلف ارتباط هویت شهر و شهروندان از منظر پدیدارشناسی انجام شده‌است؛ زیرا جدایی‌ناپذیر بودن از ذهنیت در پدیدارشناسی که از

جدول ۲: مؤلفه‌های هویت‌ساز مکان

نظریه پرداز	عامل هویت‌ساز
استیل ^{۱۱}	تاریخ، تخیل، راز و رمز، لذت، شگفتی، امنیت، شور و سرزندگی و خاطره (Partovi, 2008, p. 122).
رلف	عوامل مشخص طبیعی و نمود ظاهری آن، فعالیت‌های مشاهده‌پذیر و کارکردها، مفاهیم یا نمادها (Relph, 2010, p. 80; Cited in Shakuie, 2006, p. 275; Relph, 2010, p. 80). روابط بین جامعه، عقاید و ارزش‌ها (Relph, 2010, pp. 45-60).
نوربرگ - شولتز	تاثیرگذاری رویدادها و حوادث در بررسی هویت مکان، شکل‌ها، رنگ‌ها و بافت‌ها (Norberg-Schulz, 1979).
راپاپورت	رویدادهای مهم و معنادار، خاطره‌انگیز، نمادها و قابلیت‌های تامین فعالیت (Rapoport Cited in Daneshpour & Modiri, 2014, p. 211).
لینچ	خاطره‌انگیزی، تعلق، وابستگی (Daneshpour Cited in Ansari, 2014, p. 85). منحصر به فرد بودن از سایر مکان‌ها (Lynch Cited in Daneshpajouh & Modiri, 2014, p. 212).
اپلیارد ^{۱۲}	حس تعلق به صورت فردی و جمعی نسبت به بخشی از محیط شهر (Behzadfar, 2007, p. 42).
پرتوی	تصاویر ذهنی و خاطرات افراد (Partovi Cited in Daneshpajouh & Modiri, 2014, p. 212).
پاکزاد	ارزش‌گذاری در رابطه با اندوخته‌های ذهنی فرد از تجارب مستقیم تا فرهنگ و سنت (Pakzad, 1996, p. 100).

بدین ترتیب عامل ایجادکننده هویت مکان را می‌بایست هم به واسطه خصوصیات ویژه کالبدی و غنای حسی و هم به واسطه ابعاد اجتماعی، تاریخی و فرهنگی مکان در

ارتباط با هویت جمعی مورد مطالعه قرار داد. با توجه به مبانی نظری مطرح شده، کدگذاری اولیه در جمع‌بندی چارچوب نظری پژوهش در جدول ۳ بیان شده‌است.

جدول ۳: کدهای منتخب مبانی نظری در خصوص ارتباط هویت و نشانه شهری

خصوصیات نشانه‌شناسی	مؤلفه‌های پدیدارشناسی هویت مکان	خصوصیات نشانه‌ها از منظر نشانه‌شناسی	مؤلفه‌های پدیدارشناسی هویت مکان	خصوصیات نشانه‌ها از منظر نشانه‌شناسی
شکلی از ارتباطات اجتماعی، آیین و مراسم	- هماهنگی با ارزش‌ها، فرهنگ و شرایط اجتماعی	دارای مفاهیم ذهنی (مدلول)	- دهنیت فرد - تجربه - وابستگی	شکلی از ارتباطات اجتماعی، آیین و مراسم
ارزش نشانه‌ها در تعامل با نشانه‌های دیگر (توجه به نظام نشانه‌ای)	- ممزوج شدن با زندگی شهروندان - تعلق به جمع و مشارکت عمومی - حضور در خاطره جمعی و فردی	قابل ادراک برای مخاطب	- دهنیت فرد - تجربه - وابستگی	ارزش نشانه‌ها در تعامل با نشانه‌های دیگر (توجه به نظام نشانه‌ای)
ایجاد معنا در گرو نظام نشانه‌ای و بروز متنی	شکل، فرم، رنگ و بافت ممتاز	موضوعی فیزیکی و در عین حال معنادار	- فعالیت و کارکرد - شور و سرزندگی	ایجاد معنا در گرو نظام نشانه‌ای و بروز متنی
دارای سویه محسوس (دال) و درک به واسطه ادراکات حسی	- مفاهیم و نمادها - تخیل - راز و رمز	- امکان تمایز و مؤثر در حفظ هویت	منحصر به فرد بودن	دارای سویه محسوس (دال) و درک به واسطه ادراکات حسی
دلالت بر چیزی غیر از خود				دلالت بر چیزی غیر از خود

از هویت شهری تحت نفوذ و ظهور آن‌ها قرار داشته و دارد. به‌طور خلاصه هویت داشتن یعنی نشانه داشتن و

جدول ۳، بیانگر آن است که مجموعه نشانه‌های کالبدی یا غیر کالبدی دارای بار هویتی هستند و بخش عمده‌ای

این نشانه می‌تواند الگوی رفتاری، زبانی، فرهنگی، معماری و شهرسازی باشد که حضور و تسلط آن‌ها بر فضا به ویژه ارتباط بین عناصر معماری و فضایی دور و نزدیک این هویت را القا می‌نماید (Mojabi, 2009, pp. 95-139).

۴. روش تحقیق

هدف از پژوهش حاضر، شناخت ماهیت نشانه‌های شهری خیابان سپه در ارتباط با هویت خیابان به روش توصیفی تحلیلی و پیمایشی است. روش کیفی با رویکرد پدیدارشناسی و به شیوه توصیفی-تحلیلی جهت مطالعه اسناد، کتب و دیدگاه‌های مختلف در حوزه موضوعات کلیدی تحقیق، استفاده و سپس کدگذاری در راستای تلخیص اطلاعات جهت تحلیل و انطباق مطالعات نظری انجام شده‌است. در نهایت کدهای مستخرج از تئوری‌های بررسی شده به روش پیمایشی در فرآیند مشاهده و بررسی رفتار شهروندان و نشانه‌های خیابان منجر به ارائه مولفه‌هایی جهت تنظیم پرسش‌نامه و استفاده از تحلیل داده‌های آن‌ها گردیده‌اند. با توجه به کاربرد پدیدارشناسی در خوانش هویت مکان، سؤالات پرسش‌نامه در سه گروه باز، بسته و ترسیم‌تدوین شده‌اند. بدین ترتیب در سؤالات بسته تعداد ۱۰ گویه بسته با طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت^{۱۳} با درجه بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم، بسیار کم و در رابطه با سؤالات باز تعداد هفت گویه باز به شیوه مصاحبه و یک گویه با عنوان ترسیم برداشت شخصی افراد از نشانه‌های خیابان سپه با در اختیار گذاشتن کاغذ و وسایل ترسیم برای پرسش‌شوندگان، تعریف شده‌اند. در تحلیل نتایج سؤالات با توجه به تنوع طیفی آن‌ها، تحلیل‌های آماری نرم‌افزار SPSS 20 بسته به نوع پرسش‌ها به کار رفته‌اند. برای یافتن حجم نمونه از فرمول کوکران^{۱۴}، در بررسی روایی پرسش‌نامه از روش پیش‌آزمون و جهت سنجش پایایی آن از فرمول آلفای کرونباخ^{۱۵} استفاده شده‌است.

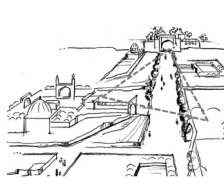
همچنین جهت تحلیل استنباطی داده‌های پرسش‌های بسته، پس از انجام آزمون کولموگروف-اسمیرنوف^{۱۶}، آزمون ناپارامتریک همبستگی اسپیرمن^{۱۷} به جهت آگاهی از تأثیر متغیرهای پژوهش و ارتباط معنادار آن‌ها با یکدیگر به کار رفته‌است. در تحلیل استنباطی سؤالات باز و پرسش ترسیمی میانگین داده‌ها ملاک بررسی قرار گرفته‌است تا نتیجه دقیق‌تر از انطباق مبانی نظری، مشاهدات، مصاحبه و نظر شهروندان در خصوص اهمیت و تعامل نشانه‌های خیابان سپه با هویت آن به دست آید.

۵. معرفی و بررسی مورد مطالعاتی

با توجه به ارزشمندی نشانه‌ها در فضاهای تاریخی و هویت‌مندی آن‌ها مورد مطالعاتی پژوهش حاضر، محور تاریخی خیابان سپه قزوین انتخاب شده‌است. خیابان به جهت بافت‌شناسی، ریشه در درک از فضایی دارای جوی و جدول و ردیف چنارها و سروها دارد (Mojabi, 2009, p. 215). چنین گذر و معبر عریض و طولانی با دو معبر باریک‌تر در دو طرف آن و نهر آب و درختانی در دوسو نخستین بار در قزوین، توسط شاه طهماسب اول صفوی (۹۳۰ تا ۹۸۰ ه.ق.) ایجاد شده‌است (Dabirsiaghi, 2000, p. 202). خیابان سپه (خیابان شهدای فعلی) دارای نشانه‌های شهری متعدد می‌باشد؛ سردرب شهربانی (عمارت عالی قاپو)، مسجد جامع کبیر، خانه‌های تاریخی طرفین خیابان و بازارچه از اجزا و نشانه‌های شهری آن هستند. پایداری این نشانه از دوره اول صفوی تاکنون از مصادیق قابل تامل تجربیات شهرسازی ایران است (Moja-bi, 2009, p. 323). هدف آن است تا اهمیت نشانه‌های تاریخی خیابان در هویت‌مندی شهروندان نسبت به آن بررسی شود و خوانشی از ابعاد مختلف این نشانه‌ها در خصوص معنای کالبدی تا مفهومی آن‌ها ارائه شود. در جدول ۴، موقعیت و نشانه‌های خیابان مشخص شده‌اند.

جدول ۴: معرفی و بررسی موقعیت خیابان سپه قزوین

معرفی موقعیت خیابان در شهر و نمایش نشانه‌های با اهمیت آن

۱. سردر عالی قاپو
۲. خیابان سپه
۳. مسجد جامع کبیر
۴. بازارچه خیابان سپه
۵. مسجد مدرسه شیخ‌الاسلام
۶. آب انبار مسجد جامع

سردر عالی قاپو

مسجد مدرسه
شیخ‌الاسلام

خیابان سپه

بازارچه خیابان سپه

مسجد جامع کبیر

(Administration of Cultural Heritage of Qazvin, 2015)

۶. بیان فرضیه و مدل مفهومی پژوهش

در پژوهش حاضر فرض بر آن است که ارتباط میان نشانه‌های مهم و تاریخی خیابان سپه از منظر نشانه‌شناسی دارای نقشی تاثیرگذار در خوانش هویت مکانی خیابان در ادراک ذهنی و عینی شهروندان از منظر پدیدارشناسانه است.

با نظر به فرضیه پژوهش در خصوص ارتباط مؤلفه‌های نشانه شهری با پدیدارشناسی هویت مکان، کدهای منتج از مطالعات نظری در انطباق با مشاهدات انجام‌شده در محدوده مورد بررسی، در شکل ۲ برای تدوین پرسش‌نامه مطرح شده‌اند.

جدول ۵: ارائه مدل مفهومی پژوهش

خصوصیات نشانه‌ها از منظر نشانه‌شناسی	مؤلفه‌های پدیدارشناسی هویت مکان	ارتباط مؤلفه‌های هویت مکان و نشانه شهری	خصوصیات نشانه‌ها از منظر نشانه‌شناسی	مؤلفه‌های پدیدارشناسی هویت مکان و نشانه شهری	ارتباط مؤلفه‌های هویت مکان و نشانه شهری
- شکلی از ارتباطات اجتماعی، آیین، مراسم و آداب معاشرت	- هم‌هنگی با ارزش‌ها، فرهنگ و شرایط اجتماعی	- معناداری نشانه در رابطه با زمینه و خوانش عناصر وابسته به آن	- دارای سویه محسوس (دال) و درک به واسطه ادراکات حسی	- شکل، فرم، رنگ و بافت ممتاز	برجستگی و تمایز کالبدی
- ارزش نشانه‌ها در تعامل با نشانه‌های دیگر (توجه به نظام نشانه‌ای)	- تعلق به جمع و مشارکت عمومی	- معناداری نشانه در رابطه با خاطره جمعی و فردی در گذر زمان	- دلالت بر چیزی غیر از خود	- مفاهیم و نمادها - تخیل - راز و رمز	برجستگی و تمایز مفهومی
- ایجاد معنا در گرو نظام نشانه‌ای و بروز متنی	- جمعی و فردی	- دارای مفاهیم ذهنی (مدلول)			
- امکان تمایز و موثر در حفظ هویت	- منحصربه‌فرد بودن - ممتاز و منحصربه‌فرد، دارای ثبات	- قابل ادراک و تجربه برای مخاطب		- ذهنیت فرد - تجربه - وابستگی	ظاهر شدن در تجربه، ذهنیت و احساسات مخاطب
- موضوعی فیزیکی و در عین حال معنادار	- فعالیت و کارکرد - شور و سرزندگی				

۷. حجم جامعه مورد مطالعه

نظر به اهمیت خیابان سپه در شهر قزوین و احساس تعلق شهروندان به آن، جامعه آماری پژوهش، جمعیت شهر قزوین به تعداد ۵۹۶۹۳۲ در سال ۱۳۹۵ طبق اعلام سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و شهرداری قزوین در نظر گرفته شده که براساس فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ پرسش‌نامه جهت پاسخ‌گویی به سؤالات مورد نیاز می‌باشد. پرسش‌نامه یاد شده در محدوده خیابان سپه و در روزهای مختلف هفته در بین شهروندان توزیع شده‌است.

۸. تدوین پرسش‌نامه براساس مشاهدات و مؤلفه‌های پژوهش

با توجه به مدل مفهومی در جدول ۵، ابتدا مؤلفه‌های معرفی شده در مشاهدات صورت‌پذیرفته در مکان مورد مطالعه در قالب تصاویر جدول ۶، بررسی و سپس با توجه به امکانات و ویژگی‌های نمونه، پرسش‌های پژوهش مطرح می‌شوند.

$$n = \frac{z^2 pq}{d^2 \left(1 + \frac{1}{N} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right) \right)} = \frac{1.96^2 * 0.5 * 0.5}{0.05^2 \left(1 + \frac{1}{596932} \left(\frac{1.96^2 * 0.5 * 0.5}{0.05^2} - 1 \right) \right)} = 384$$

جدول ۶: بررسی نقش نشانه‌ها در رفتار و تعلق شهروندان به خیابان سپه با توجه به مؤلفه‌های پژوهش

نمود مؤلفه‌های مؤثر در هویت مکان و نشانه شهری در خیابان سپه در فرآیند مشاهده

		برجستگی و تمایز کالبدی			قابل شناسایی، خوانا، ممتاز و منحصربه‌فرد و دارای ثبات
مقیاس، تناسبات و زیبایی ظاهری نشانه‌های تاریخی		منحصربه‌فرد بودن نشانه‌ها جهت شناسایی در ساعات مختلف			معناداری نشانه در رابطه با خاطرات و پایداری در گذر زمان
		برجستگی و تمایز مفهومی			معناداری نشانه در رابطه با خاطرات و پایداری در گذر زمان
فضای معنامند مقابل مسجد جامع	سرزندگی بازارچه به دلیل حضور مردم در ساعات مختلف	مشاهده و حضور پررنگ شهروندان، به‌خصوص قشر سالمند و توجه آن‌ها به نشانه‌ها، بیانگر تعلق به فضا و حضور در خاطرات شهروندان است.			ظاهر شدن در تجربه و احساسات مخاطب
		برجستگی و تمایز کارکردی و عملکردی			ظاهر شدن در تجربه و احساسات مخاطب
عملکرد تجاری بازارچه در رفع نیاز روزمره	جلوخان مسجد جامع محل گفت‌وگو و تعامل	سه نشانه اصلی خیابان که بیانگر نشانه‌های حکومتی، مردمی و مذهبی هستند حضور در تجربه شهروندان را به راحتی میسر می‌سازند.			معناداری نشانه در رابطه با زمینه و خوانش عناصر وابسته به آن
		سردر عالی قاپو در ارتباط با خیابان سپه (محل تجمع در بهمن ۱۳۵۷) (Administration of cultural Heritage of Qazvin, 2015)			برگزاری مراسم مذهبی محرم؛ سردر عالی قاپو (Gholikhani, 2018)
خیابان به شرح ذیل در جدول ۷ خواهند بود.		با توجه به مشاهدات و مؤلفه‌های موجود، سؤالات پرسش‌نامه در راستای سنجش اهمیت نشانه‌ها در هویت			

جدول ۷: پرسش‌های باز، بسته و ترسیمی در رابطه با مؤلفه‌های پژوهش

پرسش‌ها	ارتباط مؤلفه‌های هویت مکان و نشانه شهری
۱. آیا احساس شما در بخش‌های مختلف خیابان سپه متفاوت است؟ آن قسمت‌ها را معرفی نمایید.	معناداری نشانه در رابطه زمینه
۲. مجاورت نشانه‌ها و ارتباط مستقیم با خیابان سپه تا چه حدی نقش نشانگی آن‌ها را در هویت خیابان تقویت می‌کند؟	
۳. رویدادهای رخ داده در محل نشانه‌های خیابان (مراسم مذهبی، جشن‌های ملی و غیره) چه میزان در معنادار ساختن نشانه‌ها مؤثر هستند؟	
۴. تأثیر نشانه‌های خیابان در خاطره جمعی شما چه میزان پررنگ است؟	معناداری نشانه در رابطه با خاطره جمعی و فردی و پایداری در گذر زمان
۵. تأثیر نشانه‌های خیابان در خاطره فردی شما چه میزان پررنگ است؟	
۶. گذر زمان و قدمت نشانه‌های خیابان تا چه میزان در هویت‌دهی به خیابان و ایجاد تصویر ماندگار در ذهن مؤثر هستند؟	
۷. خیابان را برای کسی که تاکنون آن را ندیده و تجربه نکرده، توصیف کنید.	
۸. چه عواملی شما را ترغیب به انتخاب خیابان می‌کند؟	
۹. در صورت حذف نشانه‌های اصلی خیابان، هویت آن تا چه حدودی تحت شعاع قرار می‌گیرد؟	
۱۰. برجستگی نشانه‌ها و منحصربه‌فرد بودن آن‌ها از نظر فرمی و ظاهری تا چه حدودی می‌باشند؟	برجستگی و تمایز کالبدی
۱۱. میزان برجستگی نشانه‌ها از نظر مفهومی چه میزان است؟	برجستگی و تمایز مفهومی
۱۲. منحصربه‌فرد بودن نشانه‌ها از نظر کارکردی و عملکردی چه میزان است؟	برجستگی و تمایز عملکردی
۱۳. از خیابان کروکی ترسیم و نقاط مهم را مشخص کنید.	قابل شناسایی، خوانا، ممتاز و منحصربه‌فرد، دارای ثبات
۱۴. اهمیت و برجستگی سردرعالی قاپو، مسجد جامع و بازارچه را با دادن امتیاز از ۱ تا ۳ در حالت پیاده، سواره، روز و شب مشخص کنید.	
۱۵. تشخیص هویت خیابان تا چه میزان برای شما راحت است؟	
۱۶. آیا توان شناسایی شما در بخش‌های مختلف خیابان متفاوت است؟ در صورت پاسخ مثبت، به نام بخش‌ها اشاره شود.	
۱۷. علل قابل تشخیص بودن هویت خیابان را در چه می‌دانید؟	
۱۸. کدام بخش از خیابان دارای بیش‌ترین ماندگاری در تصور ذهنی شما است؟	

۸-۱- بررسی پرسش‌های بسته

نزد شهروندان در نرم‌افزار SPSS 20 در جدول ۸ و ۱۰ گردآوری شده‌است. از میان داده‌های ارائه شده، فراوانی نسبی و درصد آن جهت مقایسه آورده شده‌اند. نتیجه به‌دست آمده از ۳۸۴ پرسش‌نامه توزیع شده

جدول ۸: نتایج آماری سؤالات بسته براساس طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای

متغیر	پرسش	گزینه	فراوانی نسبی	بیشترین فراوانی نسبی	متغیر	پرسش	گزینه	فراوانی نسبی	بیشترین فراوانی نسبی
معناداری نشانه در رابطه با زمینه و خوانش عناصر وابسته به آن	۲	بسیار زیاد	۲۷۹	۷۲.۷	ظاهر شدن در تجربه و احساسات مخاطب	۹	بسیار زیاد	۳۷۱	۹۶.۶
	۳	بسیار زیاد	۳۰۱	۷۸.۴	برجستگی و تمایز کالبدی	۱۰	بسیار زیاد	۳۲۱	۸۳.۶

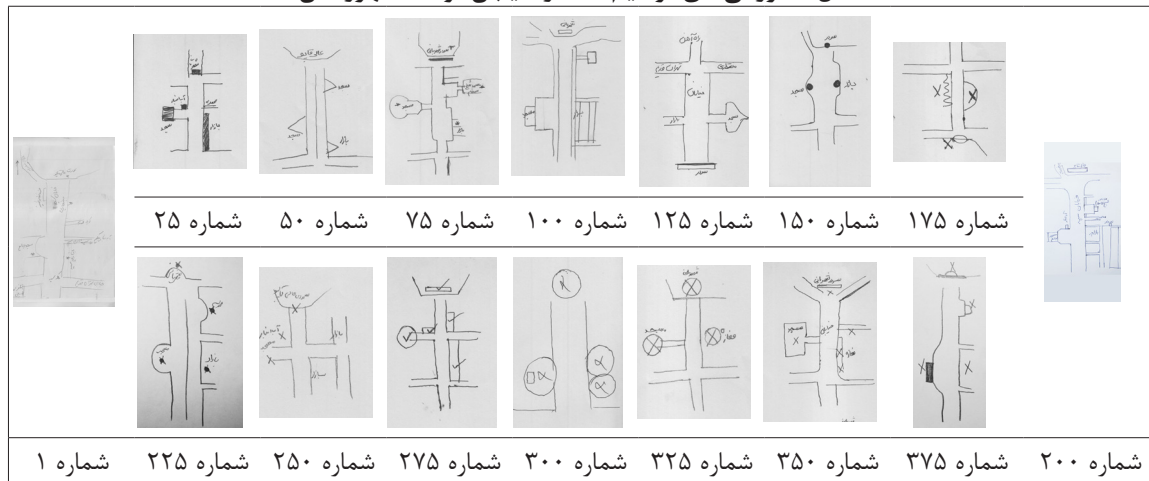
متغیر	پرسش	گزینه	فراوانی نسبی	بیشترین درصد فراوانی نسبی	متغیر	پرسش	گزینه	فراوانی نسبی	بیشترین درصد فراوانی نسبی
معناداری نشانه در رابطه با خاطره جمعی	۴	بسیار زیاد	۲۶۱	۵۲.۹	برجستگی و تمایز مفهومی	۱۱	بسیار زیاد	۲۰۳	۵۲.۹
و فردی و پایداری در گذر زمان	۵	بسیار زیاد	۲۸۱	۵۳.۹	برجستگی و تمایز عملکردی	۱۲	زیاد	۲۰۷	۵۳.۹
	۶	زیاد	۲۰۷	۸۶.۲	قابل شناسایی، خوانا، ممتاز و منحصر به فرد، دارای ثبات	۱۵	بسیار زیاد	۳۱	۸۶.۲

۲-۸- بررسی پرسش ترسیمی

پرسش‌شوندگان، ترسیم گرافیکی ساده از خیابان و نقاط شاخص آن از نظر شهروندان صورت گرفته است. در شکل ۲ از میان ۳۸۴ ترسیم، به صورت تصادفی از هر ۲۵ ترسیم، یک مورد انتخاب و ارائه شده است.

جهت خوانش برداشت‌های ذهنی شهروندان از اهمیت و ماندگاری نشانه‌ها، با در اختیار قراردادن ابزار ترسیم نزد

شکل ۲: کروکی‌های ترسیم‌شده از خیابان توسط شهروندان

نیز شهروندان در طول زمان است. در جدول ۹، همراه با تحلیل پرسش‌های باز پژوهش، توضیحاتی درباره ویژگی‌های ترسیمات گرافیکی شهروندان به همراه آمار توصیفی آن‌ها ارائه شده‌اند.

۳-۸- بررسی پرسش‌های باز

به جهت کاربرد رویکرد پدیدارشناسی در پژوهش، لزوم طراحی سؤالات باز و مصاحبه با شهروندان جهت خوانش دیدگاه‌های شخصی و ذهنیات آنان در رابطه با علت هویت‌دهی به خیابان و نشانه‌های آن ضروری به نظر می‌رسد. بدین ترتیب در سؤالات باز از شهروندان در رابطه با توصیف آزادانه خیابان، احساس و علاقمندی خود به آن، دقت در شناسایی نشانه‌ها و ماندگاری تصاویری از خیابان در ذهنیت آنان، پرسش‌هایی مطرح شده‌اند. نتایج تحلیلی این پرسش‌ها به‌طور مبسوط و با آمار توصیفی در جدول ۹ ارائه شده‌اند.

تمامی کروکی‌های ارائه شده در شکل ۲ به نشانه‌های مدنظر پژوهش (سردر عالی قاپو، مسجد جامع و بازارچه خیابان سپه) اشاره داشته‌اند و اهمیت آن‌ها با نوشتن نام یا علامت‌گذاری به وضوح مطرح شده‌است. همچنین بسیاری از کروکی‌ها در ترسیم گرافیکی خیابان با تصور ذهنی پررنگ‌تری، سایر نشانه‌ها مانند: مسجد مدرسه شیخ‌الاسلام، آب انبار مسجد جامع و کاربری‌هایی مانند: حوزه نظام وظیفه و سینما سابق و نیز گذرهای فرعی و مهم مرتبط با خیابان را ترسیم کرده‌اند. علاوه بر این در تمامی کروکی‌ها نحوه استقرار نشانه‌ها نسبت به خیابان و ساختار کالبدی آن‌ها مشخص شده‌اند. به‌عنوان مثال فضای عقب‌رفته جلوخان مسجد جامع و سردر عالی قاپو نسبت به خیابان و فرم طولی و کشیده بازارچه و جانمایی آن در مقابل مسجد به‌خوبی مشهود است که نمایانگر تصویر صحیح و پررنگی از خیابان در ذهن افراد و هویت کالبدی، کاربردی و مفهومی نشانه‌ها با خیابان سپه و

جدول ۹: نتایج آماری پرسش‌های باز و ترسیمی با رویکرد پدیدارشناسی

نمودار	درصد فراوانی نسبی	فراوانی نسبی	دسته‌بندی پاسخ پرسش‌های باز و ترسیمی	پرسش
	۹۷.۹	۳۷۶	محدوده سردر عالی قاپو	۱. تفاوت
	۹۳.۲	۳۵۸	مسجد جامع کبیر ۹۳.۳٪	۳. احساس در بخش‌های مختلف
	۸۸.۸	۳۴۱	بازارچه خیابان سپه	
	۴۲.۷	۱۶۴	شخص جداره‌ها و نماهای مرمت‌شده	
	۱۹.۰	۷۳	نشانه‌های فرعی نسبت به خیابان	
	۱.۳	۵	—	۵. خیر
				۱.۳٪
	۹۹.۲	۳۸۱	توصیف با نشانه‌های اصلی	۷. توصیف خیابان
	۹۷.۴	۳۷۴	توصیف براساس قدمت	
	۷۷.۱	۲۹۶	خطرات شخصی از نشانه‌ها	
	۱۳.۸	۵۳	توصیف با نشانه‌های از بین‌رفته (مانند: مهمان‌خانه، حوزه نظام وظیفه، سینمای خیابان و غیره)	
	۲۶.۳	۱۰۱	توصیف با اشاره به مناسب بودن دسترسی خیابان (شاهراه)	
	۵۴.۴	۲۰۹	توصیف براساس ظاهر و کالبد (ابعاد و تناسب، ارتباط با طبیعت و سنگفرش خیابان)	
	۵۳.۶	۲۰۶	کاربری‌های متنوع و عملکرد خیابان	
	۵۱.۵	۱۹۷	توصیف با جداره‌های مرمتی	
	۲.۶	۱۰	توصیف با خانه‌های قدیمی دو طرف خیابان	
	۷۲.۴	۲۷۸	نظم (جانمایی درست و مناسب اجزا)	
۵۰.۵	۱۹۴	نشانه‌های فرعی (زورخانه واقع در بازارچه، آب‌انبار، مسجد شیخ‌الاسلام و غیره)		
	۱۰۰.۰	۳۸۴	وجود نشانه‌ها و زیبایی و اصالت آن‌ها	۸. علت ترغیب به انتخاب
	۹۸.۲	۳۷۷	نوستالژی (ارتباط با گذشته تاریخی، احساس هویت)	
	۹۷.۹	۳۷۶	دسترسی مناسب	
	۸۵.۲	۳۲۷	جذابیت بصری خیابان (به‌واسطه بخش‌های مرمت‌شده)	
	۹۶.۹	۳۷۲	امکان ملاقات با دوستان در بخش‌هایی که نشانه‌ها به‌عنوان پاتوق فراهم آورده‌اند (بازارچه و جلوخان مسجد جامع)	
	۹۴.۰	۳۶۱	اصالت و تاریخی بودن خیابان (آگاهی از اولین خیابان طراحی‌شده ایران)	
	۳.۱	۱۲	مغازه‌های قدیمی	
	۷۵.۳	۲۸۹	تنوع کاربری‌ها	
	۸۳.۱	۳۱۹	حضور مردم و سرزندگی	
	۷۶.۵	۲۹۳	وابستگی و تعلق به خیابان	
۶.۰	۲۳	جذابیت به‌واسطه ارتباط با طبیعت		

پرسش	دسته‌بندی پاسخ پرسش‌های باز و ترسیمی	فراوانی نسبی	درصد فراوانی نسبی	نمودار
۱۳. نتیجه کרוکی ترسیم شده	توجه به نشانه‌های شاخص در ترسیم	۳۷۹	۹۶.۷	
	سه نشانه (بازارچه، مسجد و سردر عالی قاپو)	۱	۰.۳	
	سردر عالی قاپو و بازارچه	۱	۰.۳	
	مسجد و بازارچه	۳	۰.۸	
	سردر عالی قاپو و مسجد	۳۸۴	۹۸.۰	
	انتخاب نشانه‌های اصلی به‌عنوان نقاط مهم	۳۷۲	۹۴.۹	
	جانمایی صحیح نشانه‌ها در ترسیم و رعایت ارتباط آن‌ها با خیابان	۲۱۱	۵۳.۸	
	توجه به نشانه‌های فرعی در کنار نشانه‌های اصلی	۲۹۴	۷۵.۰	
	ترسیم صحیح و واضح نشانه‌های شاخص خیابان به لحاظ کالبدی (جلوخان مسجد، سردر عالی قاپو، بازارچه)			

۱۴. امتیاز از ۳ تا ۱۰ به برجستگی نشانه‌های اصلی	نشانه	درصد برجستگی نشانه‌ها نسبت به یکدیگر				درصد برجستگی نشانه‌ها نسبت به موقعیت	نمودار
		شب	روز	پیاده	سواره		
(امتیاز ۳، نمایانگر برجستگی زیاد، امتیاز ۲، برجستگی متوسط، امتیاز ۱، برجستگی کم)	مسجد جامع	۳ ۲۷۳	۲ ۱۰۳	۳ ۳۸۴	۳ ۳۸۴	۳ ۳۲۴	
	بیشترین درصد فراوانی	۶۹.۶٪	۱۰۰٪	۱۰۰٪	۸۲.۷٪	۱۱۳	
	سردر عالی قاپو	۳ ۲۱۳	۲ ۱۷۱	۳ ۳۸۴	۳ ۳۸۴	۲ ۲۶۲	
	بیشترین درصد فراوانی	۵۴.۳٪	۱۰۰٪	۱۰۰٪	۲۸.۸٪	۹	
	بازارچه	۳ ۲۳۷	۲ ۱۹	۳ ۳۸۰	۳ ۳۸۴	۳ ۳۷۵	
	بیشترین درصد فراوانی	۶۰.۵٪	۹۶.۹٪	۱۰۰٪	۹۵.۷٪	۱	
	سواره	۳ ۲۳۷	۲ ۱۹	۳ ۳۸۰	۳ ۳۸۴	۳ ۳۷۵	
	بیشترین درصد فراوانی	۶۰.۵٪	۹۶.۹٪	۱۰۰٪	۹۵.۷٪	۱	

۱۶. سنجش توانایی بخش‌های مختلف	بله	خیر	فراوانی نسبی	درصد فراوانی نسبی	نمودار
در بخش آثار تاریخی و نشانه‌ها قدرت شناسایی بیشتر	۳۷۶		۳۷۶	۹۵.۹	
در بخش جداره‌های مرمتی		۷	۷	۱.۸	
به جهت سنگفرش بودن خیابان شناسایی تمام بخش‌ها به یک میزان	۸	۸	۸	۴.۱	

پرسش	دسته‌بندی پاسخ پرسش‌های باز و ترسیمی	فراوانی نسبی	درصد فراوانی نسبی	نمودار	
۱۷. علل قابل تشخیص بودن هویت خیابان	نشانه‌های اصلی ظاهر و کالبد (سنگفرش خیابان، محور طولی و مستقیم با ردیف درختان در دو طرف)	۳۷۳	۹۵.۲		
	حضور در خاطرات	۳۵۹	۹۱.۶		
	عناصر و جداره‌های مرمتی	۲۴۳	۶۲.۰		
	کاربری‌ها	۲۱۴	۵۴.۶		
	حضور مداوم مردم	۲۰۱	۵۱.۳		
	نشانه‌های فرعی در کنار اصلی	۳۰۵	۷۷.۸		
۱۸. بیش‌ترین ماندگاری در تصور ذهنی	محل نشانه‌های اصلی (بازارچه، مسجد و سردر عالی‌قاپو)	۳۸۱	۹۷.۲		
	محل نشانه‌های فرعی در کنار اصلی	۲۱	۵.۴		
	محدوده جداره‌های مرمتی	۴	۱.۰		

در (۱۵، ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۹، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲) در جدول ۱۰ و در نظر داشتن سطح خطای ۰.۰۵، با توجه به این‌که مقدار سطح معناداری^{۱۸} کوچکتر از ۰.۰۵ به دست آمده‌است. می‌توان چنین نتیجه گرفت که آزمون در سطح خطای مشخص شده معنادار است. بدین ترتیب آزمون ناپارامتریک جهت تحلیل استنباطی داده‌ها مناسب خواهد بود.

۹. یافته‌های آمار استنباطی پرسش‌های بسته

جهت تحلیل استنباطی داده‌های پرسش‌های بسته، از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف به‌عنوان ملاک تشخیص پارامتریک یا ناپارامتریک بودن نوع آزمون استفاده شده‌است. براساس نتایج آزمون در رابطه با سؤالات

جدول ۱۰: نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

پرسش‌ها	۲ و ۳	۴ و ۵ و ۶	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۵
حجم جامعه	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴
پارامترهای نرمال	میانگین	۱,۲۶۵۶	۱,۴۲۳۶	۱.۰۳	۱.۱۷	۱.۴۹	۲.۱۵
	انحراف معیار	۰.۴۷۰۸۴	۰.۴۹۳۶۰	۰.۱۸۱	۰.۴۰۷	۰.۵۶۴	۰.۳۸۴
	مقدار مطلق	۰.۴۴۰	۰.۲۵۲	۰.۵۴۰	۰.۵۰۲	۰.۳۳۸	۰.۲۹۰
حداکثر اختلاف	مثبت	۰.۴۴۰	۰.۲۵۲	۰.۵۴۰	۰.۵۰۲	۰.۳۳۸	۰.۲۹۰
	منفی	-۰.۲۸۶	-۰.۱۹۵	-۰.۴۲۶	-۰.۳۳۴	-۰.۲۸۶	-۰.۲۴۹
آماره کولموگروف-اسمیرنوف	۸,۶۲۷	۴,۹۴۳	۱۰.۵۸۸	۹.۸۳۸	۶.۶۳۰	۵.۶۹۰	۱۰.۰۴۰
سطح معناداری در وضعیت دو دامنه (معیار تصمیم)	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰

این آزمون رابطه میان مؤلفه‌ها را مورد بررسی قرار داده و نشان‌دهنده آن است که تمامی مؤلفه‌های مرتبط با نشانه شهری در اثرگذاری بر هویت مکان دارای رابطه معنادار هستند. در جدول ۱۱ نتایج آزمون اسپیرمن با سطح خطای ۰.۰۱ محاسبه شده‌اند.

با توجه به فرضیه پژوهش در خصوص تأثیر نشانه‌های خیابان سپه بر هویت مکانی در ذهن شهروندان و لزوم آگاهی از ارتباط بین مؤلفه‌های انتخابی در زمینه نشانه‌شناسی نشانه شهری و پدیدارشناسی هویت مکان از آزمون همبستگی اسپیرمن از دسته آزمون‌های ناپارامتریک استفاده می‌شود.

جدول ۱۱: نتایج آزمون اسپیرمن

مؤلفه‌های پژوهش	پرسش‌ها	۲ و ۳	۴ و ۵ و ۶	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۵
معناداری نشانه در رابطه با زمینه و خوانش عناصر وابسته به آن	ضریب همبستگی	۱.۰۰۰	.۸۱۵**	.۳۷۸**	.۷۷۹**	.۶۵۷**	.۸۲۹**	.۷۰۹**
	سطح معناداری در وضعیت دو دامنه	۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰
	حجم جامعه	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴
معناداری نشانه در رابطه با خاطره جمعی و فردی و پایداری در گذر زمان	ضریب همبستگی	.۸۱۵**	۱.۰۰۰	.۳۳۰**	.۶۲۷**	.۸۶۵**	.۸۴۶**	.۵۸۰**
	سطح معناداری در وضعیت دو دامنه	.۰۰۰	۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰
	حجم جامعه	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴
ظاهر شدن در تجربه و احساسات مخاطب	ضریب همبستگی	.۳۷۸**	.۳۳۰**	۱.۰۰۰	.۴۴۲**	.۲۶۰**	.۳۲۵**	.۴۸۵**
	سطح معناداری در وضعیت دو دامنه	.۰۰۰	.۰۰۰	۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰
	حجم جامعه	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴
برجستگی و تمایز کالبدی	ضریب همبستگی	.۷۷۹**	.۶۲۷**	.۴۴۲**	۱.۰۰۰	.۴۹۲**	.۶۱۷**	.۹۰۶**
	سطح معناداری در وضعیت دو دامنه	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰
	حجم جامعه	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴
برجستگی و تمایز مفهومی	ضریب همبستگی	.۶۵۷**	.۸۶۵**	.۲۶۰**	.۴۹۲**	۱.۰۰۰	.۷۱۹**	.۴۵۰**
	سطح معناداری در وضعیت دو دامنه	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	۰	.۰۰۰	.۰۰۰
	حجم جامعه	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴
برجستگی و تمایز کارکردی و عملکردی	ضریب همبستگی	.۸۲۹**	.۸۴۶**	.۳۲۵**	.۶۱۷**	.۷۱۹**	۱.۰۰۰	.۵۶۴**
	سطح معناداری در وضعیت دو دامنه	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	۰	.۰۰۰
	حجم جامعه	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴
قابل شناسایی، خوانا، ممتاز و منحصر به فرد و دارای ثبات	ضریب همبستگی	.۷۰۹**	.۵۸۰**	.۴۸۵**	.۹۰۶**	.۴۵۰**	.۵۶۴**	۱.۰۰۰
	سطح معناداری در وضعیت دو دامنه	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	.۰۰۰	۰
	حجم جامعه	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴

۱۰. روایی و پایایی پرسش‌نامه

روایی ابزار سنجش پژوهش حاضر با توجه به تنوع سؤالات و وجود پرسش‌های باز، ترسیمی و بسته، به روش پیش‌آزمون انجام گرفته است تا بدین ترتیب آگاهی نسبی از پاسخ‌های مورد انتظار، ویژگی‌های جامعه مورد بررسی و قابلیت پرسش‌نامه در پاسخگویی به سؤالات و اهداف پژوهش حاصل شود. ضمن این‌که هماهنگی کامل

با توجه به این‌که مقدار سطح معناداری کوچک‌تر از ۰.۰۱ و میزان ضریب همبستگی^{۱۹} بین صفر و یک به دست آمده است می‌توان چنین نتیجه گرفت که میان تمام مؤلفه‌ها در حوزه‌های مختلف عینی تا ذهنی، در زمینه مؤلفه‌های هویت‌ساز مکان متاثر از خوانش نشانه‌شناسانه نشانه‌های شهری از نظر نمونه مورد مطالعه رابطه معنادار و مطلوب وجود دارد.

دارای مقدار عددی قابل قبول و نزدیک به هم در هر دو مرحله برگزاری آزمون می‌باشد. نتیجه حاصل از محاسبه آلفای کرونباخ در آزمون نهایی در جدول ۱۲ آمده‌است؛ با توجه به عدد به دست آمده و بزرگ‌تر بودن ضریب آلفا از مقدار ۰.۷ می‌توان پایایی این پرسش‌نامه را در سطح مطلوب ارزیابی کرد.

سؤالات با مؤلفه‌های تحقیق در راستای سنجش هویت مکانی متأثر از نشانه‌های شهری در خوانش ذهنیت شهروندان می‌تواند دلیل دیگری بر روایی پرسش‌نامه تلقی شود. جهت سنجش پایایی پرسش‌نامه و قابلیت آزمون در اندازه‌گیری مؤلفه‌های پژوهش از آزمون آلفای کرونباخ در مرحله پیش‌آزمون و آزمون نهایی استفاده شده‌است که

جدول ۱۲: محاسبه آلفای کرونباخ

تعداد سؤالات	ضریب آلفای کرونباخ
۷	۰.۹۲۱

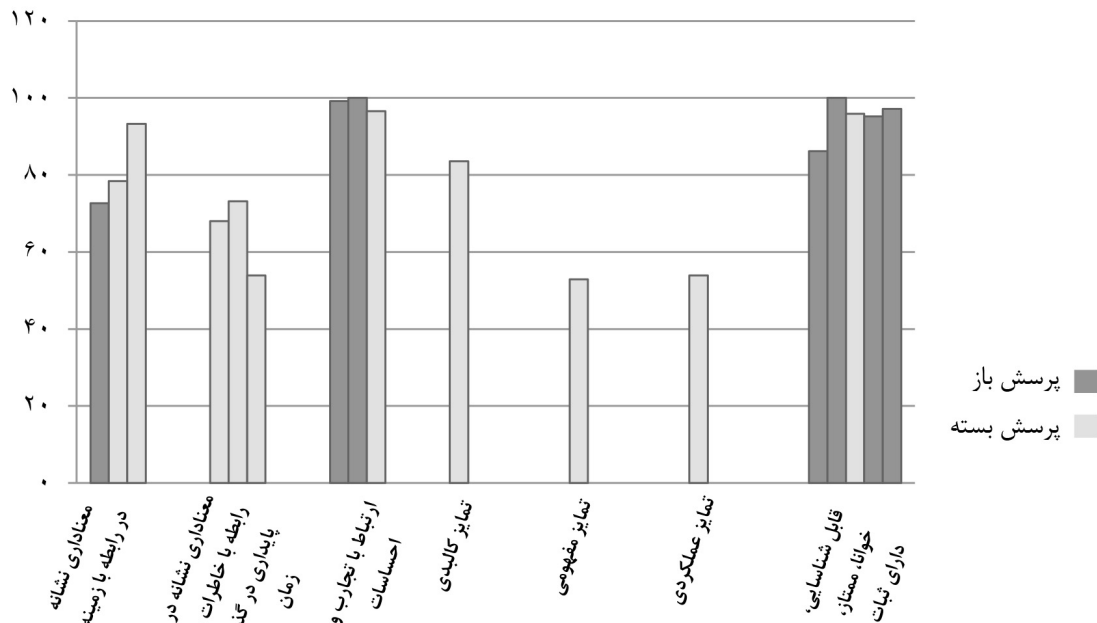
۱۱. بحث

در نگاهی کلی به نتایج پرسش‌های باز پژوهش و اولویت نشانه‌های خیابان سپه در احساسات شهروندان، علاقه شخصی به انتخاب خیابان به واسطه نشانه‌ها و اهمیت آن‌ها به‌عنوان نقاطی شناسا و ممتاز در ترسیمات گرافیکی، می‌توان به نقش پررنگ نشانه‌ها در هویت خیابان اشاره داشت. هم‌راستا با اشتراک نشانه‌های خیابان در تمامی پرسش‌های باز، نتایج آماری پرسش‌های بسته در آزمون اسپیرمن نیز اشاره به ارتباط مؤلفه‌های یاد شده در مورد اهمیت نشانه‌ها در بررسی پدیدارشناسانه هویت مکان دارند. شکل ۳ براساس بیش‌ترین میزان فراوانی پرسش‌های باز و بسته، جهت بررسی کلی نتایج ترسیم شده‌است؛ با توجه به این که نتایج آماری پاسخ‌ها، در مورد تمامی مؤلفه‌ها مشترک و مثبت ارزیابی شده‌اند و درصد فراوانی نسبی آن‌ها در بازه ۵۲.۹ تا ۱۰۰ قرار دارد، می‌توان معنادار بودن فرض پژوهش در خصوص ارتباط نشانه‌های خیابان و هویت آن‌را صحیح تلقی کرد. در نگاهی دقیق‌تر، از میان مؤلفه‌های مطرح شده، قابلیت شناسایی، ممتاز و خوانا بودن و ثبات نشانه‌ها در ذهن شهروندان به همراه ارتباط با احساسات و تجارب آنان و قابل درک بودن، دارای بیش‌ترین درجه اهمیت و سپس معناداری نشانه به جهت ارتباط با زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی و امتیازات ویژه کالبدی و تاریخی آن در درجات بعدی دارای نقشی مؤثر در ادراک ذهنی و عینی شهروندان از هویت خیابان هستند.

مطالب عنوان‌شده براساس یافته‌های تحقیق، در قیاس با سابقه پژوهش، ضمن هماهنگی با ساختار کلی سایر پژوهش‌های بررسی‌شده در حوزه هویت مکانی و در کاربرد رویکرد نشانه‌شناسی و پدیدارشناسی، به سبب اهمیت نشانه‌ها در هویت‌مندی فضا و استفاده از تئوری‌های

پدیدارشناسی و نشانه‌شناسی در طرح مدل مفهومی پژوهش، جنبه‌های متفاوت دیگر را مطرح می‌کنند. پیشینه پژوهش مطرح شده در مورد «اهمیت بر ارتباط و تعامل فضا با مخاطب و با تأکید بسیار بر بررسی رفتار مخاطبان، توجه به ساختارها و تعلقات فرهنگی و اجتماعی آنان و موقعیت، فرم و کالبد ظاهری در راستای ارتباط با محتوا و خوانش معنادار از فضا، توجه به زمینه و رمزگان‌های فرهنگی، تاریخی و اجتماعی، قابلیت فضا در انتقال معنا و ادراک صریح شهروندان از آن، اهمیت بر حافظه ذهنی و احساس تعلق و هویت به مکان‌های تاریخی» با پژوهش حاضر دارای شباهت و هم‌پوشانی است. تفاوت مطرح‌شده میان پژوهش حاضر با نتایج تحقیقات مشابه در سابقه پژوهش از حیث نگرستن به مسئله هویت مکانی با توجه به نشانه‌های محدود تاریخی مورد بررسی می‌باشد. براین اساس لزوم توجه به خصوصیات نشانه‌ها از منظر نشانه‌شناسی در تعامل با مؤلفه‌های پدیدارشناسی مکان جهت ارائه مؤلفه‌های مرتبط با موضوع اصلی پژوهش (هویت مکان و نشانه شهری) مدنظر قرار گرفته‌است. مؤلفه‌های عنوان‌شده ضمن توجه به عوامل تاثیرگذار در تبدیل یک عنصر به نشانه شهری در قرابت با هویت مکان از منظر پدیدارشناسی با محوریت توجه به ذهنیت شهروندان معرفی شده‌اند. از دیگر تفاوت‌های مطرح در مقایسه با پیشینه پژوهش، در راستای حفظ اصالت مبانی رویکرد پدیدارشناسی، طرح پرسش از شهروندان در قالب مصاحبه‌های عمیق و نیز پرسش ترسیمی جهت خوانش عمیق‌تر ذهنیات آنان نسبت به نشانه‌های محدود مورد بررسی در راستای آگاهی از هویت مخاطبان به فضا می‌باشند که بر این اساس معناداری نشانه در رابطه با زمینه، پیوند با ذهنیت و تجربه مخاطبان و ویژگی‌های شاخص نشانه‌ها به‌عنوان تاثیرگذارترین عوامل در هویت مکانی محدود انتخابی پژوهش مطرح شده‌اند.

شکل ۳: نتایج پاسخ پرسش‌های باز و بسته

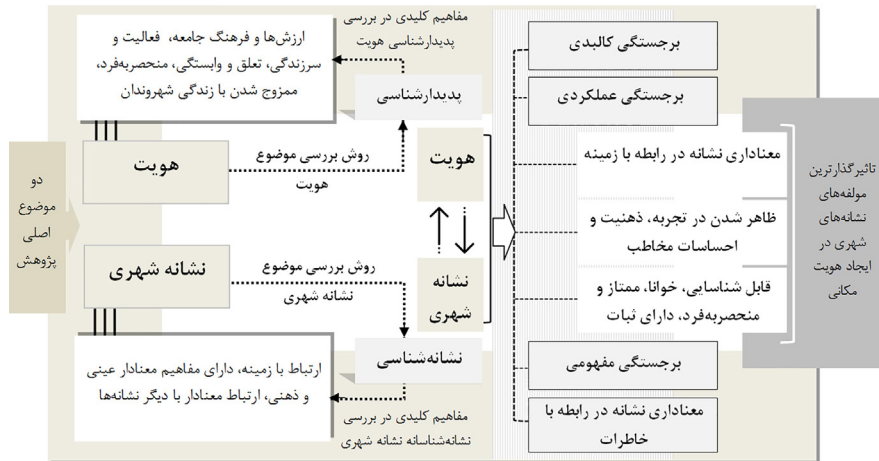

۱۲. نتیجه‌گیری

نشانه‌های شهری از مهم‌ترین عناصر ساختار کالبدی فضای شهری محسوب می‌شوند که ورای ظاهر شاخص خود، در صورت ویژگی‌های معنادار و ارتباط عمیق با خاطره جمعی و فردی شهروندان، بستر هویت‌مندی فضای شهری را فراهم می‌کنند. پژوهش حاضر با هدف بررسی نشانه‌های شهری محور تاریخی خیابان سپه به‌عنوان فضای شهری ماندگار نزد شهروندان، از منظر نشانه‌شناسی و در راستای ارتباط با پدیدارشناسی هویت مکان شکل گرفته‌است. بدین منظور براساس مطالعات نظری و مشاهدات انجام گرفته در محل مورد مطالعاتی در مورد رابطه متقابل شهروندان با نشانه‌های شهری و هویت مکانی، مولفه‌هایی جهت تنظیم پرسش‌های باز، بسته و ترسیمی در طیفی از موضوعات کالبدی، اجتماعی، فرهنگی و معنایی مطرح شده‌اند. طبق آنالیز توصیفی-تحلیلی پرسش‌های بسته و باز و برداشت‌های حاصل از گرافیک‌های ترسیمی شهروندان، مصاحبه‌های انجام‌شده و نیز براساس آمار توصیفی به‌دست آمده می‌توان بیان کرد که پدیدارشناسی هویت مکان در ارتباط با نشانه‌های شهری تحت تأثیر عواملی چون معناداری نشانه در رابطه با زمینه و خوانش عناصر وابسته به آن، معناداری در رابطه با خاطره جمعی و فردی و پایداری در گذر زمان، ظاهر شدن در تجربه، ذهنیت و احساسات مخاطب، برجستگی کالبدی، مفهومی و کارکردی و در نهایت قابلیت شناسایی،

ثبات، منحصربه‌فرد و خوانا بودن، مثبت ارزیابی شده‌است. شکل ۴ ارتباط و اثرگذاری نشانه‌های شهری بررسی شده از منظر نشانه‌شناسی با پدیدارشناسی هویت را در خصوص بررسی‌های تئوری و آماری پژوهش معرفی می‌کند. طبق شکل، دو موضوع اصلی پژوهش با عنوان هویت و نشانه شهری به همراه رویکرد مورد بررسی هر یک مشخص شده‌اند. در بررسی پدیدارشناسانه موضوع هویت، «توجه به ارزش‌ها، فرهنگ، فعالیت، سرزندگی و تعلق، تعامل و ارتباط با زندگی شهروندان و منحصربه‌فرد بودن فضا» از جمله مؤلفه‌های با اهمیت شناخته شده و در مورد خوانش نشانه شهری نیز مهم‌ترین مؤلفه‌ها در ارتباط با «اهمیت زمینه و متن قرارگیری، مفاهیم معنادار عینی و ذهنی و ارتباط معنادار نشانه‌ها در تعامل با یکدیگر»، عنوان شده‌اند. در این راستا نشانه شهری از منظر نشانه‌شناسی و در رابطه با آن هویت مکان از نقطه‌نظر پدیدارشناسی، در مسیر پژوهش و براساس ویژگی‌های محدوده مورد مطالعه، در ترکیب با هم، مؤلفه‌های اصلی را که دربردارنده ویژگی‌های مشترک میان هویت و نشانه شهری هستند جهت سنجش هویت‌مندی محدوده مورد بررسی معرفی می‌کنند که طبق تحلیل‌های انجام‌گرفته بر پایه ترسیمات و مصاحبه با شهروندان در نهایت سه ویژگی «معناداری نشانه در رابطه با زمینه، ظاهر شدن در تجربه، ذهنیت و احساسات مخاطبان و خوانایی، ثبات، ممتاز و قابلیت شناسایی» به‌عنوان مؤثرترین ویژگی نشانه‌ها در هویت فضا مطرح شده‌اند.

شکل ۴: ارتباط و اثرگذاری نشانه‌های شهری در آفرینش هویت مکان

ذهنیت افراد و خاطره جمعی و فردی آنان دارند. بدین ترتیب خیابان مورد بررسی ضمن قدمت و ساختار طراحی شده خود به جهت وجود نشانه‌های مهمی چون سردر عالی قاپو، مسجد جامع و بازارچه و به سبب ویژگی‌های شاخص از نظر فرهنگی، اجتماعی، معنایی، کالبدی و کارکردی نزد شهروندان، دارای تعامل و اثرگذاری در القای احساس هویت به شهروندان و ارائه تصویر ذهنی ماندگار از خیابان متأثر از این نشانه‌ها می‌باشد.

در بررسی‌های صورت‌گرفته و امتیازدهی به هر یک از مؤلفه‌های یاد شده در رابطه با نوع ارتباط نشانه‌ها با هویت نمونه مورد بررسی نشانه‌های خیابان به جهت قدرت شناسایی بالای خود در شاخص کردن و ماندگاری تصویری شفاف از خیابان و ارتباط با تجارب و احساسات شهروندان به جهت ارتباط با زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی به عاملی پایدار و جدایی‌ناپذیر در احساس هویت به خیابان سپه تبدیل شده‌اند که نشان از ارتباط غنی نشانه‌ها با یکدیگر و با شهروندان در فرآیند ادراک خیابان و ثبات و پایداری در

پی‌نوشت

1. Landmark
2. Semiology/ Semiotics
3. Phenomenology
4. Context
5. Algirdas Julien Greimas
6. Roland Barthes
7. Ferdinand de Saussure
8. Charles Sanders Peirce
9. Umberto Eco
10. Graeme Turner
11. Fritz Steele
12. Donald Appleyard
13. Likert
14. CochranFormula
15. Cronbach Alpha Coefficient Formula
16. Kolmogorov–Smirnov Test
17. Spearman Correlation
18. Level of Significance
19. Correlation Coefficient

REFERENCES

- Administration of Cultural Heritage of Qazvin. (2015). Archive of Documents Related to Qazvin Sepah Street. Qazvin: Documentation Center of Administration of Cultural Heritage of Qazvin.
- Ahmadi, B. (1992). From Pictorial Signs to the Text: Toward the Semiotics of Visual Communication. Tehran: Markaz.
- Alborzi, F., & Parvineyan, Sh. (2019). The Appearance of “Meaning” in Place, with an Emphasis on “Phenomenological” Architecture; Case Study: Urban Space of Qazvin’s Sabzeh Meidan. *Armanshahr Architecture & Urban Development Journal*, 12(28), 1-19. http://www.armanshahrjournal.com/article_97317.html
- Ankerl, G., & Ankerl, G. (2013). Experimental Sociology of Architecture. Berlin: De Gruyter.
- Ansari, M. (2014). Phenomenology of Place Hermeneutics. Abadan: Porsesh.
- Bachelard, G. (1994). The Poetics of Space. Boston: Beacon Press.
- Behzadfar, M. (2007). The Identity of City (Case-Study:Tehran). Tehran: Shahr Publication.
- Bentley, I., Alcock, A., Murrain, P., McGlynn, S., & Smith, G. (2014). Responsive Environments: A Manual for Designers. (M. Behzad-far, Trans.). Tehran: University of Science & Technology Press.
- Botwina, R., & Botwina, J. (2012). Looking for Meaning in Architecture: Getting Closer to Landscape Semantics. *Studies in Logic. Grammar and Rhetoric*, 28(41), 221-231. <http://logika.uwb.edu.pl/studies/index.php?page=search&author=Botwina&title>
- Casakin, H., & Bernardo, F. (2012). The Role of Place Identity in the Perception, Understanding, and Design of Built Environments. Emirate of Sharjah, United Arab Emirates: Bentham Science. <https://books.google.com/books?id=WM2e9gV9UxMC&pg=PP1&pg=PP2#v=onepage&q&f=true>
- Chandler, D. (2007a). Semiotics: The Basics. (2nd ed.). London: Routledge. <http://www.wayanswardhani.lecture.ub.ac.id/files/2013/09/Semiotics-the-Basics.pdf>
- Chandler, D. (2007b). Semiotics The Basics. (M. Parsa, Trans.). Tehran: Sooremehr.
- Chandler, D. (2017). Semiotics: The Basics. (3rd ed.). London and New York: Routledge.
- Dabirsiaghi, S.M. (2000). The Boulevard. *Research Khorasan*, (1),199-208. <http://ensani.ir/file/download/article/20120514091702-7048-63.pdf>
- Dadashi, A. (2013). Jameh Mosque of Qazvin, The oldest Mosque in Iran[picture]. Retrieved from <https://www.arel.ir/fa/News-View-1140.html>
- Daneshpajouh, H., & Modiri, E. (2014). Identity, Place and Place Marking. Tehran: Azarakhsh.
- Daneshpour, A.H., Rezazadeh, R., Sojoodi, F., & Mohammadi, M. (2013). An Investigation to the Function and Meaning of Modern City Form through Stratified Semiotics Approach. *Journal of Architecture and Urban Planning*, 11(6), 71-88. http://aup.journal.art.ac.ir/article_112_6c8ae820b8b050af45e9bc279e325a49.pdf
- Donohoe, J. (2017). Place and Phenomenology. London: Rowman and littlefield international.
- Eco, U. (1986). Semiotics and the Philosophy of Language. (T. A. Sebeok, Ed.). Bloomington: Published by Indiana University Press. https://monoskop.org/images/b/b3/Eco_Umberto_Semiotics_and_the_Philosophy_of_Language_1986.pdf
- Gaines, E. (2006). Communication and the Semiotics of Space. *Journal of Creative Communications*, 1(2), 173-181. <https://doi.org/10.1177/097325860600100203>
- Gawlikowska, A.P. (2013). From Semantics to Semiotics. Communication of Architecture. *Architecturae et Artibus*, 5(1), 51-61. <https://www.semanticscholar.org/paper/From-semantics-to-semiotics.-Communication-of-Gawlikowska/1a345bcc752781bea500faf8906e05e4d2d37b69>
- Gholikhani, H. (2018). Religious Rituals of Ashura in Qazvin [picture]. Retrieved from mehrnews.com/xMtQn
- Giro, P. (2001). Semiotics. (M. Nabavi, Trans.). Tehran: Agah.
- Golledge, R.G. (1999). Wayfinding Behavior: Cognitive Mapping and Other Spatial Processes. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press. <https://www.amazon.com/Wayfinding-Behavior-Cognitive-Mapping-Processes/dp/080185993X>
- Hall, E.T. (1959). The Silent Language. New York: Doubleday. https://monoskop.org/images/5/57/Hall_Edward_T_The_Silent_Language.pdf
- Hall, E.T. (1990). The Hidden Dimension. New York: Anchor Books. https://www.academia.edu/5668023/Edward_T._Hall_-_The_Hidden_Dimension
- Hall, S., McRobbie, A., Bennett, T., Turner, G., Fowler, B., & Parry, B. (2011). Critical Dialogues in Cultural Studies. (J. Mohammadi, Trans.). Tehran: Cheshmeh Publication.
- Juodintė-Kuznetsova, K. (2011). Architectural Space and Greimassian Semiotics. *Societal Studies*, 4(3), 1269-1280. <https://www3.mruni.eu/ojs/societal-studies/article/view/778/736>

- Kachooyan, H. (2003). Michel Foucault and The Archaeology of Knowledge. Tehran: University of Tehran Press.
- Lazutina, T.V., Pupysheva, I.N., Shcherbinin, M.N., Baksheev, V.N., & Patrakova, G.V. (2016). Semiotics of Art: Language of Architecture as a Complex System of Signs. *International Journal of Environmental and Science Education*, 17(11), 9991-9998. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1119389>
- Leach, N. (2005). Rethinking Architecture: A Reader in Cultural Theory. London and New York: Routledge. https://books.google.com/books?id=O6aFAgAAQBAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Lynch, K. (2005). A Theory of City Form. (S.H. Bahrainy, Trans.). Tehran: University of Tehran Press.
- Lynch, K. (2010). The Image of the City. (M. Mozayeni, Trans.). Tehran: University of Tehran Press.
- Manzo, L.C., & Devine-Wright, P. (2014). Place Attachment: Advances in Theory, Methods and Applications. London and New York: Routledge.
- Merleau-Ponty, M. (2012). Phenomenology of Perception. (D.A. Landes, Trans.). New York & London: Routledge. https://s3-us-west-2.amazonaws.com/tandfbis/rt-files/docs/SBU4+Humanities+and+Focal/Repcap+extracts/Philosophy+Shaped/9780415558693_extract.pdf
- Mohammadi, M. (2011). An Investigation to the City Form through Stratified Semiotics Approach. Case Study: Bagh-Shater Neighborhood of Tehran. In F. Sasani (Ed.). *Semiotics of Place* (143-184). Tehran: Sokhan.
- Mojabi, S.M. (2009). In Search of Urban Identity of Qazvin. Tehran: Department of Housing and Urban Development, Urban Planning and Architecture Research Center.
- Mueller, A., & Schade, M. (2012). Symbols and Place Identity: A Semiotic Approach to Internal Place Branding- Case Study Bremen (Germany). *Journal of Place Management and Development*, 1(5), 81-92. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/17538331211209068/full/html?skipTracking=true>
- Norberg-Schulz, Ch. (1979). Genius Loci. New York: Rizzoli. <http://home.fa.utl.pt/~al7531/pedidos/livros/Genius%20Loci%20Towards%20a%20Phenomenology%20of%20Architecture.pdf>
- Norberg-Schulz, Ch. (2004). Architecture: Meaning and Place. (V. Norouz Borazjani, Trans.). Tehran: Jan-e-Jahan Publishers.
- Pakzad, J. (1996). Identity and the Same with Space. *Soffeh Journal*, (21-22), 100- 107.
- Partovi, P. (2008). Phenomenology of Place. Tehran: Publishing of the Art Academy.
- Pourjafar, M.R. (2009). Theory of Conservation for Old Core Area of Cities. Tehran: Paiaam Press.
- Pourjafar, M.R., & Montazerolhojjah, M. (2010). Landmarks: Definitions, Typology, Site Selection, Planning & Design. Tehran: Tahan& Helle.
- Pourjafar, M.R., Pourmand, H.A., Zabihi, H., Hashemi Demneh, L.S., & Taban, M. (2011). Phenomenology of Identity and Place in Historical Context. *Journal of Studies on Iranian Islamic*, 3(1), 11-20. http://iic.icas.ir/Journal/Article_Details?ID=18
- Relph, E. (2010). Place and Placelessness. (M. Noghsanmohammadi, K. Mondegar, & Z. Motaki, Trans.). Tehran: Armanshahr.
- Shakuie, H. (2006). New Trends in Philosophy of Geography. Tehran: Gitashenasi Geographical and Cartographic Institute, (1).
- Sojoodi, F. (2008). Functional Semiotics. Tehran: Elm Publication.
- Strinati, D. (2001). An Introduction to Theories of Popular Culture. (S. Paknazar, Trans.). Tehran: Farvardin Library.
- Taban, M., Pourjafar, M.R., & Pourmand, H.A. (2012). Identity and Place; A Phenomenological Approach. *Hoviatshahr Journal*, 10(6), 79-90. http://hoviatshahr.srbiau.ac.ir/article_1328.html

نحوه ارجاع به این مقاله

سخت‌دوست، نوشین و البرزی، فریبا. (۱۳۹۹). نگرشی نشانه‌شناسانه به عناصر محور تاریخی خیابان سپه قزوین و خوانش هویت مکانی آن از منظر پدیدارشناسی. نشریه معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۱۳(۳۰)، ۹۷-۱۱۵.

DOI: 10.22034/AAUD.2020.105023.1348

URL: http://www.armanshahrjournal.com/article_108580.html

